

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года **№ 19 (705)** **25 ТРАЎНЯ 2005 г.**

Зварот

Сакратарыяту Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" з нагоды перайменавання вуліц і праспектаў г. Менска

Напярэдадні свята Вялікай Перамогі без грамадскага абмеркавання кіраўніцтвам краіны прынятае беспрэцэдэнтнае рашэнне аб перайменаванні галоўных магістраляў беларускай сталіцы. Гэты няўзважаны і паспешлівы крок узрушыў усю Беларусь, закрануў інтарэсы дзесяткаў тысяч жыхароў перайменаваных вуліц, арганізацый і ўстаноў.

ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" рашуча выступае за захаванне ў назве галоўнага праспекта сталіцы імя славутага сына беларускага народа, асветніка і першадрукара Францішка Скарыны, 515-я ўгодкі з дня народзінаў якога адзначаюцца сёлета.

Мы звяртаемся да жыхароў перайменаваных вуліц, працоўных калектываў, грамадскіх арганізацый, студэнтаў, усіх грамадзян Рэспублікі Беларусь з заклікам падтрымаць грамадскую ініцыятыву па зборы подпісаў за захаванне назвы галоўнага праспекта Менска. Прапануем усім беларускім газетам апублікаваць бланк збору подпісаў пад патрабаваннем захаваць без зменаў назвы вуліц беларускай сталіцы. Звяртаемся з просьбай да ўсіх беларускіх інтэрнэт-парталаў змясціць на сваіх старонках адпаведны бланк.

Звяртаемся да Менскага гарадскога Савета дэпутатаў з прапановай прыняць захады па абароне інтарэсаў жыхароў беларускай сталіцы ў адпаведнасці з дзейным заканадаўствам.

Звяртаемся да кіраўніцтва краіны з прапановай адмяніць рашэнне, якое не карыстаецца падтрымкай пераважнай большасці грамадзян нашай дзяржавы.

Сакратарыят ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны". **19.05.2005 г.**

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, "Наша слова"!

У "Нашым слове" № 14 за 13. 04. 2005 г. змешчана інфармацыя пра колькасць падпісчыкаў на 2-і квартал 2005 года. У параўнанні з мінулым кварталам падпіска вырасла на 14 асобнікаў.

Рэдакцыя выказвае шчырую ўдзячнасць чытачам "Нашага слова", якія з'яўляюцца сталымі падпісчыкамі, а таксама тым, хто далучыўся да выдання ў гэтым квартале. Шчырае падзячнае слова адрасуем мастакам Менска. Кожны, да каго мы звярнуліся з просьбай падтрымаць ТБМ падпіскаю на "Наша слова", з радасцю адгукаўся на гэтую прапанову, незалежна ад таго, з'яўляецца ён сябрам Таварыства ці не. Мы спадзяёмся, што ў наступным паўгоддзі гэтак жа дружна "Наша слова" падтрымаюць пісьменнікі.

Асобна хочацца звярнуцца да сяброў нашага грамадскага аб'яднання, якіх у Таварыстве каля 8 тысяч. Мы дзякуем вам за самаахвярную працу на карысць Таварыства і роднай мовы. Выказваем глыбокую павагу за выбар роднай мовы ў вусным маўленні, у пісьмовых зваротах у дзяржаўныя органы, у жаданні быць носьбітам роднай мовы ва ўсіх сферах.

І толькі адно просім актывізаваць: прыйдзіце на пошту і аформіце падпіску на сваю газету, якая не падтрымліваецца дзяржавай.

Сакратарыят ТБМ.

Ф. СП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету / часопіс **63865**
індэкс выдання

НАША СЛОВА
(назва выдання)

На 2005 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Куды ________ (паштовы індэкс) ________ (адрас)

Каму ________ (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ | месца | літар на газету / часопіс **63865**
(індэкс выдання)

НАША СЛОВА
(назва выдання)

Кошт	падпіскі	7080 руб.	Колькасць камплектаў	1
	пераадрасоўкі	руб.		

На 2005 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Куды ________ (паштовы індэкс) ________ (адрас)

Каму ________ (прозвішча, ініцыялы)

Ён любіў свой народ

160 годдзе Мікалая Нікіфароўскага (1845 - 1910)

Чым далей мы адыходзім ад высокай маралі і купельнай прыгажосці калектыўна створанай беларускім народам традыцыі разумнага суіснавання, тым ярчэй разгараюцца на гістарычным небасхіле зоркі шчырых рупліўцаў на ніве беларускага фальклору.

Адным з такіх самаадданых ахвярнікаў быў Мікалай Якаўлевіч Нікіфароўскі, які нарадзіўся 17 траўня ў вёсцы Вымна Віцебскага раёна ў 1845 годзе. Грунтоўную адукацыю атрымаў у Віцебскай духоўнай семінарыі, якую закончыў у 1867 годзе. Настаўнічаў у Віцебску, Свіслацкай і Маладзечанскай настаўніцкіх семінарыях. З юначых год пачаў цікавіцца і вывучаць фальклор, паўсядзённы побыт і культуру беларускага народа. Напачатку 70-х гадоў становіцца найбольш актыўным карэспандэнтам Паўла Шэйна, які на працягу больш дваццаці год публікаваў дакладна зафіксаваныя шматлікія і разнастайныя матэрыялы па этнічнай культуры беларусаў. Запісаныя Нікіфароўскім апісанні калядных свят, абрад і песні валачобніцтва, юр'еўскія і жніўныя рытуалы і песні, купальскія святкаванні і вясельны абрад Шэйн апублікаваў у зборніках "Беларускія народныя песні"(1874) і "Матэрыялах для вывучэння быту і мовы рускага насельніцтва Паўночна-Заходняга краю (т.I-III, 1887-1902)".

"Нарысы Віцебскай Беларусі" (ч.1-8, 1892-1899гг.) сталі першай самастойна выдадзенай выдатнай працай Нікіфароўскага, дзе на багатым жыццёвым матэрыяле уласных назіранняў фалькларыст падае жывапісныя апісанні носьбітаў і выканаўцаў фальклору, распаўсюджвальнікаў яго – вандроўных старцаў-жабракоў, дудароў, скрыпачоў і іншых музыкаў, адносіны да іх сялян.

Стравы, яду, адзенне, жыллё і гаспадарчыя пабудовы свайго часу, працу сялян Нікіфароўскі падаў у "Нарысах простанароднага жыцця-быцця Віцебскай Беларусі і апісаннях прадметаў ужытку"(1895). На аснове багатага, уласна сабранага фальклорнага матэрыялу Нікіфароўскі выдае працу "Простанародныя прыкметы і павер'і, прымхлівыя абрады і звычаі, легендарныя паданні пра асоб і мясціны" (1897).

Фальклорны гранд-жанр фалькларыст выдаў у зборніку "Простанародныя загадкі", дзе падаў 532 цудоўныя ўзоры, сістэматызаваныя па 10 вялікіх абагульненых тэмах. Першым сістэматызаваным апісаннем персанажаў прыродна-натуральнай, так называемай "ніжэйшай дэманалогіі" стала праца Нікіфароўскага 1907 года "Нячысцікі, звод простанародных у Віцебскай Беларусі паданняў пра нячыстую сілу", якая факсімільна перавыдадзена ў 1995 годзе ў Віцебску. Акрамя загадак, фалькларысту належыць непераўзыйдзенае да нашага часу па сваёй мастацкай дасканаласці выданне збору прыпевак, якія былі апублікавана праз год пасля смерці Нікіфароўскага ў зборніку "Беларускія песні-частушкі"(Вільня, 1911), а таксама працы "Напаўпрыказкі і напаўпрымаўкі, што ўжываюцца ў Віцебскай Беларусі" (1910-1913) і "Напаўпрыказкі - напаўпрыслаў-кі" (1928).

Пладавіты беларускі фалькларыст быў з 1890 года Правадзейным членам Таварыства аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі Маскоўскага універсітэта і Рускага геаграфічнага таварыства з 1897 года. Залатымі літарамі ўпісаў ён сваё імя ў гісторыю беларускага народа.

Васіль Ліцьвінка.

100-годдзе верша Янкі Купалы "Мужык"

Сёлета спаўняецца 100 гадоў з дня першай публікацыі беларускамоўнага твору класіка беларускай літаратуры, народнага паэта Янкі Купалы.

У літаратурным музеі Песняра захоўваецца рукапіс славутага верша "Мужык", на аўтографе якога Янка Купала напісаў: *"Верш гэты быў надрукаваны ў менскай расейскай газеце "Северо-Западный край", 15/V 1905 г. у № 746. Гэта першы мой выступ у беларускай літаратуры. Аўтар".*

№ 746. Воскресенье 15 мая 1905 г. Годъ XX

СѢВЕРО-ЗАПАДНЫЙ КРАЙ

Безумоўна, гэта літаратурнае выступленне мела вялікае значэнне для творчага лёсу Купалы. Спрыяў надрукаванню верша беларускі публіцыст і літаратурны крытык Уладзімір Самойла, які першы заўважыў літаратурны талент Янкі Купалы. У лісце да Л. М. Клейнбарта ад 21 верасня 1928 г. паэт пісаў: "Он [Самойла] всегда хвалил и поощрял меня к писанию. При его содействии было напечатано по-белорусски моё первое стихотворение «Мужык» в минской газете «Северо-Западный край» прогрессивного направления". Газета "Северо-Западный край" выходзіла на рускай мове, але верш Купалы быў пададзены ў арыгінале. Рэдактар газеты М. Мысоўскі змясціў яго побач з апавяданнем Льва Талстога «Тры сыны», быццам падкрэсліваючы тым самым, што ў беларускую літаратуру ўваходзіць значны мастак слова. Беларускамоўныя газеты ў той час яшчэ не выходзілі, і калі б не Уладзімір Самойла, то Купала, магчыма, пачаў бы друкавацца значна пазней. Вядома, што першая публікацыя паэта ў "Нашай Ніве" - верш "Касцу" - адбылася толькі ў траўні 1907 года.

Сваім першым вершам Янка Купала зарэкамендаваў сябе як выдатны майстра мастацкага слова. У лісце да Льва Клейнбарта ад 11 студзеня 1929 г. паэт згадваў: *«Когда появилось в 1905 г. в печати моё стихотворение "Мужик", я уже сознательно знал, что и как мне писать».*

Верш «Мужык» стаў своеасаблівым маніфестам беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя. Гэта паэтычнае адкрыццё абуджанага ў селяніне чалавека, усведамленне ім сваёй годнасці, праява яго аптымізму, жыццястойкасці. Верш ёмісты і каларытна насычаны зместам народнага жыцця. Паэт не ідэалізаваў свайго героя. Ён паказаў усю гісторыю яго гаротнага лёсу: адносіны з грамадствам, якім ён пакрыўджаны; з прыродай, на ўлонні якой ён — працаўнік; з сям'ёй, якую ён, увесь век працуючы на эксплуататараў, ніяк не можа забяспечыць хлебам, вопраткай, абуткам. Маналог Купалавага героя гучыць як крык душы, крык адчаю. Сэрца мужыка разрываецца ад несправядлівасці, бяспраўя, адсутнасці хоць якой-небудзь сацыяльнай апекі.

Паступова герой верша нібы здымае павуцінне спаконвечных, нечалавечых нагавораў на сябе, бо ў ім перамог ужо дух новага чалавека, і ён ведае сабе цану. Мужык поўны ўсведамлення сваёй значнасці на зямлі, як стваральніка ўсіх каштоўнасцяў. Крык Мужыка павінен пачуць увесь свет: "Я буду жыць! — бо я мужык!". У ім — вера, упэўненасць, аптымізм, прага да разнявольнення.

Верш Янкі Купалы «Мужык» — класічны, глыбока народны нацыянальны твор, знітаваны з праблемамі сацыяльнага і нацыянальнага адраджэння беларусаў. Ён быў уключаны ў некалькі прыжыццёвых выданняў паэта: зборнік "Спадчына" 1922 г., Зборы твораў 1926 і 1929 гг., Выбраныя творы 1935 г. Верш "Мужык" перакладзены на некалькі дзесяткаў моў. Кампазітар К. Цесакоў паклаў яго на музыку. Шматлікія беларускія мастакі ўвасобілі вобраз мужыка ў сваіх творах. Актуальны верш і сёння, калі беларусам зноў прыходзіцца сцвярджаць сваю чалавечую і нацыянальную годнасць, змагацца за незалежнасць Беларусі, за самавызначэнне беларусаў як нацыі.

Дзіяна Філіповіч,
старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.

154

"Мужык."*)

Што я мужык, усе тут знаюць,
І як ёсць гэты сьвет вялік,
З мяне сьмяюцца, пагарджаюць,-
Бо я мужык, дурны мужык.

Чытаць, пісаць я не умею,
Не ходзе гладка мой язык,
Бо толькі вечна ару, сею,-
Бо я мужык, дурны мужык.

Бо с працы хлеб свой дабываю,
Бо зношу латку і крык,
І сьвята рэдка калі знаю,-
Бо я мужык, дурны мужык.

Галеюць дзеці век бяз хлеба,
Падзёрты жончын чэравік,
Не маю грошы на патрэбу,-
Бо я мужык, дурны мужык.

*) (Верш гэты) быў надрукаваны ў мінскай расейскай газэце "Северо-Западный Край", 15/V 1905 г. у № 746. Гэта першы мой выступ у беларускай літэратуры. Аўтар.

154а

аліты потам горкія вочы,
ці я малы, ці я старык,-
рацую, як той вол рабочы,-
Бо я мужык, дурны мужык.

Ці хвор ды бедзен - сам бярусь
Лячыць сябе: я чараўнік!
Бо я бяз доктара лячусь,-
Бо я мужык, дурны мужык.

Што голы я, павінен згінуць,
Як той у лесе чэшчавік,
І як сабака сьвет пакінуць,-
Бо я мужык, дурны мужык.

Але, хоць колькі жыць тут буду,
Як будзе век тут мой вялік,
Ніколі, братцы, не забуду,
Што чэлавек я, хоць мужык.

І кожны, хто мяне спытае,
Пачуе толькі адзін крык,
Што хоць мной кожны пагарджае,
Я буду жыць! - бо я мужык!

319

Пайшоў Анатоль Сыс

9 траўня 2005 года менчукі развіталіся з Анатолем Сысом, адным з найталенавітых паэтаў нашага часу. Грамадзянская паніхіда праходзіла ў сталічным Доме літаратара. На Радаўніцу, якая прыпала на 10 траўня, яго пахавалі на малой радзіме, у вёсцы Гарошкава Рэчыцкага раёна, дзе 26 кастрычніка 1959 года ў сям'і Марыі іЦіхана Сысоў нарадзіўся будучы паэт. Першая публікацыя яго вершаў з'явілася ў часопісе "Маладосць" у 1986 годзе. Ягонаму пяру належаць тры паэтычныя зборнікі: "Агмень" (1988), "Пан Лес" (1989), "Сыс" (2002). Анатоль быў адданы сваёй Бацькаўшчыне. Яму смылелі незагойныя раны за лёс роднай мовы. Анатоль наведваў ТБМ. Ён актыўна прапагандаваў і распаўсюджваў "Наша слова". Незадоўга да сваёй смерці, напрыканцы красавіка, Анатоль патэлефанаваў мастаку Аляксею Марачкіну, які афармляў апошні зборнік паэта "Сыс", і сказаў, што ён напісаў новы верш: "Першы верш за апошнія сто гадоў!". Яны сустрэліся ў майстэрні мастака і абое, як дзеці, радаваліся з нагоды гэтага шэдэўра, відаць, апошняга ў жыцці Анатоля. Прапануем яго чытачам "Нашага слова".

Ірына Марачкіна.

Анатоль Сыс
З наступнай кніжкі "Пчаліная матка"

Шрыфтам Брайля па калядным сьнезе
Птушкі вершы пішуць.
А чытаю рукі зьмерзьлі.
Свае руны мне ня вышыць.
Я асьлепнуў.
Я аглухнуў.
Птушак ня здагнаў - сьпяшаю,
А вясновы сьнег пажухнуў.
Часу - тры сьняжынкі маю.
А памру -
Паэт мо прыйдзе
Разгадае сьляды птушак.
Ох, ты лёс мой!
Ох, ты злыдзень!
Дзе салома? Дзе падушка?
Падаў зь печы! Падаў зь неба!
Не падклаў мне Бог саломы,
Паддурыў скарынкай хлеба
Ды баршчом ад сьлёз салоным.
Падаў зь печы! Падаў зь неба!
Бог
Пусьціў мяне па сьвеце,
Торбу даў,
Бы горб, за плечы.
Так я кануў у сівай Леце,
А сканаю - паэт прыйдзе.

8 сакавіка 2005 г.

Сяргей Панізьнік

СУПОЛЬНІКІ

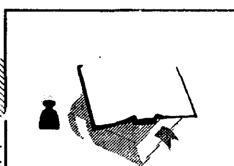
"Каб ты каменем стаў!"
І я стаў...
Сярод поля.
Анатоль Сыс.

Узгадайце, хто яшчэ не ўрос
у грудок, у свой апошні бераг?
Я шукаю ў памяці, ў паперах
тых, з якімі гадаваўся, рос.

Адрасоў зацёрты алфавіт
мне падкажа адпраўныя згадкі.
...Шлях жыццёвы не бывае гладкі.
Вось і схіл... Ды не такі ўжо спрыт...

Прытуленне - й позняе - скране
адчужэнне са сцяблін-азімін...
... Сыс ляжыць. Сябрына пры труне.
А ў вачах стаіць на дзірване
ён - адзін:
адрынуты
усімі.

9 траўня 2005 г.

ЯК Я ВЫБІРАЛА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ Ў ДАІ

(каментар да ліставання)

Ліставанне між Таварыствам беларускай мовы і УДАІ Рэспублікі Беларусь мае перадгісторыю. 16 сакавіка я, закончыўшы аўташколу, здала ўсе экзамены ў Дзяржаўтаінспекцыі. Як і ва ўсім, я выбрала беларускую мову для атрымання пасведчання кіроўцы. Але, калі папрасіла аб гэтым, атрымала адмову. Аказваецца, палажэнне аб парадку прыёму кваліфікацыйных экзаменаў на атрыманне права кіравання механічнымі транспартнымі сродкамі і выдачы пасведчанняў кіроўцы, а таксама іх абмену, зацверджанае Пастановай Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь ад 30.12.2002 за № 297 у раздзеле 4 п. 38 патрабуе каб пасведчанні кіроўцаў запаўняліся літарамі рускага алфавіту і дубляваліся літарамі лацінскага алфавіту. Ніякага выбару мовы гэтае Палажэнне не прадугледжвае.

Зразумеўшы, што гэты дакумент прыняты ў парушэнне Канстытуцыі, ведаючы свае правы па выбары мовы, я напісала заяву пра выдачу мне пасведчання кіроўцы на роднай мове. Роўна праз месяц, 13 красавіка, я атрымала гэтае пасведчанне.

Яшчэ раней я б абуралася. Што ж гэта за краіна, у якой грэба адваёўваць права выбару роднай мовы, тым больш рэгламентаванае Канстытуцыяй!

Але за гэты месяц я столькі зрабіла даследаванняў, назіранняў і высноў, што вельмі ўдзячная нагодзе абагульніць выкладкі пра стан беларускай мовы ў грамадстве.

Па-першае, атрымаўшы ў 1995 годзе пасля рэферэндуму права выбару мовы, мы яшчэ не ўсвядомілі, што гэта такое, і не ўмеем выбіраць, напрыклад, беларускаю мову.

Многія кіроўцы казалі, што таксама хацелі б мець пасведчанне на сваёй мове, але пасаромеліся (ці часу пашкадавалі?) пісаць заяву. Дык і я чамусьці забылася выбраць мову талона, і яго мне, вядома, выпісалі на рускай мове.

Па-другое, многія дакументы ў нашай краіне не адпавядаюць Канстытуцыі. Аказваецца, да 2002 года пасведчанні кіроўцы выдаваліся тольмі на беларускай мове. Як расказалі чыноўнікі ў ДАІ, многія людзі пратэставалі; абураліся, патрабавалі рускую мову, чуць не з кулакамі. Яе адстойвалі. Пасля праведзеных роспытаў я зразумела, што гэта былі, у асноўным, рускія людзі; якія на законных падставах не захацелі ўшчамлення сваіх правоў. Нашым беларусам не шкодзіла б пазычыць трохі такіх якасцяў. Пабачыўшы такую рэакцыю людзей, кіраўніцтва ў снежні 2002 года змяніла Палажэнне, але зноў жа не захаваўшы адпаведнасць Асноўнаму Закону краіны. Дарэчы, я была першая з 2002 года, хто выбраў беларускую мову для пасведчання і звярнуў увагу на юрыдычную нікчэмнасць дакумента.

Па-трэцяе, мова беларуская пачала набіваць імклівы рост знізу, а гэтая тэндэнцыя самая жыццёвая. Бо прымус зверху мае штучны характар. І як толькі мяняецца ў асобах вярхушка, мяняецца і ўклад жыцця. Мы вось прывыклі абурацца, што дзяржава мала падтрымлівае беларускую мову. Але сёння лепш радавацца, што народ яе падтрымлівае. Калі я хадзіла з заявай па калідорах УДАІ, мне не трапіўся ні адзін чалавек, хто б мяне зняважыў за мой выбар. Толькі былі роспыты, навошта мне гэта трэба. Калі ж я добразычліва тлумачыла, што хачу быць сапраўднай, чыстай беларускай, то бачыла павагу ў вачах чыноўнікаў. А ўжо як стараліся супрацоўнікі Тамара Кухарэнка, Вераніка Сячынская, Андрэй Мачульскі, каб наладзіць кампутар на беларускую праграму. І я ўсім, хто дапамагаў мне захаваць у мове майго пасведчання кіроўцы мой нацыянальны гонар, выказваю шчырую падзяку. Нам належыць усім годна жыць побач у краіне і выбіраць свой стыль жыцця.

У народзе змяніўся імідж беларускай мовы. Цяпер гэта мова патрыётаў сваёй краіны. Ды і моладзь іншаая. Мы ў свой час стараліся не высоўвацца, быць такімі, як усе, у тым ліку і па мове. Сённяшняя маладыя старающа выдзеліцца ці то вопратнай, прычоскай, а то нават і мовай. І тут наша мова прыхозіць на дапамогу, як, напрыклад, фірмам "Самсунг", "Філіпс" "Галіна-бланка" і інш, якія сваю рэкламу падаюць па-беларуску.

І ўвогуле, расце попыт на беларусую мову, і дзяржаўныя ўстановы гэта адчуваюць і пачынаюць ствараць лепшыя ўмовы для нармальнага выбару мовы. Так, два гады назад у АВІРы Партызанскага раёна пры афармленні штампа ў пашпарце прыйшлося ісці да начальніка, каб здзейсніць выбар маёй мовы. А сёння я толькі нагадала сакратару, што я выбіраю беларускую мову, а ў адказ атрымала - выбірайце, калі ласка.

Закончылася гісторыя майго беларускамоўнага пасведчання кіроўцы, як і належыць у прававой дзяржаве. Дзякуючы ўмяшанню ТБМ, у хуткім часе будзе зменена Палажэнне УДАІ, і дакумент набудзе юрыдычную адпаведнасць.

І разам з гэтым узднімецца на новы, вышэйшы ўзровень наша дзяржава.

Першы намеснік старшыні ТБМ
Людміла ДЗІЦЭВІЧ.

МУС Рэспублікі Беларусь
УПРАЎЛЕННЕ ДЗЯРЖАЎНАЙ АЎТАМАБІЛЬНАЙ ІНСПЕКЦЫІ
220036, г.Мінск, вул.Грушаўская, 7

МВД Республики Беларусь
УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ АВТОМОБИЛЬНОЙ ИНСПЕКЦИИ
220036, г.Минск, ул.Грушевская, 7

«06» 05 2005 г. №22/ЭП-11

На № 2 от 24 февраля 2005 г.

220034, г. Мінск, вул. Румянцава, 13
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Паважаны спадар Трусаў!

Ваш зварот у Міністэрства ўнутраных спраў разгледжаны Упраўленнем ДАІ Галоўнага упраўлення міліцыі грамадскай бяспекі.

Выказваем падзяку за слушную прапанову па пункту № 38 "Палажэння аб парадку прыёму кваліфікацыйных экзаменаў на атрыманне права кіравання механічнымі тарнспартнымі сродкамі і выдачы вадзіцельскіх пасведчанняў, а таксама іх абмену". Ваша прапанова будзе ўлічана пры наступным унясенні зменненяў у пазначаны вышэй дакумент.

Начальнік – М. М. Дрозд.

АЛЕСЬ КАРАЛЁЎ

27.01.1948–13.05.2005

На 58-ым годзе абарвалася жыццёвая сцяжынка аднаго з шчырых руплівцаў беларушчыны Алеся Каралёва. Ён нарадзіўся ў Мсціславе Магілёўскай вобласці. Скончыў Беларускі дзяржаўны універсітэт. З 1970 года стала жыў у Жодзіне, выкладаў гісторыю ў СШ № 6. Ён – выдатнік народнай адукацыі. Займаўся краязнаўствам. Яму належаць даследаванні пра гісторыю ўзнікнення і развіцця горада, сабраныя пад адной вокладкай ў кнізе "Жодзінская хроніка". Алесь Каралёў, як і ягоны слынны брат Міхась Ткачоў, быў актыўным грамадскім і палітычным дзеячам. Не раз абіраўся дэпутатам Жодзінскага гарадскога савета. Быў адным з заснавальнікаў БСДГ і кіраўніком яе Жодзінскай гарадской арганізацыі.

У яго засталіся сын, дачка, унучка, жонка (настаўніца СШ № 6 г. Жодзіна) і мноства сяброў, якія будуць захоўваць памяць пра гэтага цудоўнага чалавека - клапатлівага мужа, бацьку, дзеда, таленавітага настаўніка і выхавальніка, патрыёта Беларусі і мужнага змагара за яе светлую будучыню.

Сакратарыят ТБМ.

Новыя кнігі на сядзібе ТБМ

Шэраг новых кніжак ды часопісаў па гісторыі, архітэктуры, літаратуры, а таксама кніжкі для дзетак з'явіліся ў менскай сядзібе ТБМ. Тут жа можна знайсці відэа, аўдыё, CD з добрай беларускай музыкай, майкі, значкі, календары.

Прыходзьце з панядзелка па пятніцу на Румянцава, 13 з 11-й да 17-й гадзіны.

Тэл. 8-029-707-40-01.

Беларуская мова – ТБМ – наша будучыня

Ахвяраванні на ТБМ

1. Сафро Марыя – 100 000 р., г. Масква.
2. Безамсон Людміла – 5000 р., г. Менск.
3. Хадоскін-Ігнацікаў – 2000 р., г. Гомель.
4. Панук В.В. – 5000 р., г. Смаргонь.
5. Бахцізін Георгі – 5000 р.
6. Фядосік Яўген – 5000 р.
7. Івацэвіцкая гарадская суполка № 10 – 11000 р.
8. Сяргейчык А. М. – 22000 р.
9. Оліна Эла 5000 р., г. Менск.
10. Касцюковіч Сяргей – 2000 р., г. Менск.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас: вул. Румянцава 13, г. Менск, 220005, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № 3015212330014 у Менскай гардырэкцыі ААТ Белінвестбанка код 764 праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

Паведамленне

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705
атрымальнік плацяжу
Мінская гарадская дырэкцыя ААТ "Белінвестбанка"
назва банка
Рахунак атрымальніка **3015212330014** Асабовы рахунак **764**

(прозвішча, імя, імя па-бацьку, адрас)

Від плацяжу			Дата	Сума
Ахвяраванні	на дзейнасць			
ТБМ				

Пеня
Разам

Касір

Плацельшчык

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705
атрымальнік плацяжу
Мінская гарадская дырэкцыя ААТ "Белінвестбанка"
назва банка
Рахунак атрымальніка **3015212330014** Асабовы рахунак **764**

(прозвішча, імя, імя па-бацьку, адрас)

Від плацяжу			Дата	Сума
Ахвяраванні	на дзейнасць			
ТБМ				

Пеня
Разам

Квітанцыя

Касір **М.П.**

Плацельшчык

Сяргей Чыгрын

Жураўліны шлях паэта

Да 100-годдзя з дня нараджэння Сяргея Хмары-Сіняка

Старшыня Згуртавання беларусаў Канады Мікола Ганько неяк сказаў: "Пра жыццё і дзейнасць Сяргея Хмары можна напісаць цэлую гісторыю, а можна абысціся некалькімі сказамі"(Лявон Юрэвіч. Камэнтары. Мн., 1999, с.170). Андрэй Чэмер паспрабаваў напісаць такую гісторыю пра гэтага чалавека. У 1998 годзе ў Вільні ён выдаў кнігу, якая так і называецца "Сяргей Хмара". Але пра самога беларускага паэта, змагара, выдаўца там так і нічога не было сказана. У кнізе аўтар прайшоўся па старонках газеты "Беларускі голас", якую ў Канадзе выдаваў Сяргей Хмара-Сіняк, і працытаваў розныя факты з газетных публікацый. Цікавымі ў гэтым выданні з'яўляюцца хіба толькі "Прадмова" і "Замест пасьляслоўя".

Наогул, пра Сяргея Хмару-Сіняка на працягу першых пасляваенных 50 гадоў у беларускім друку пісалася ўсё толькі адмоўнае. Як маглі, так і палівалі брудам яго ў савецкім друку Л. Прокша, В. Рамаиоўскі, В. Мацкевіч. І толькі аўтару гэтых радкоў у сакавіку 1991 года ў тыднёвіку "Літаратура і мастацтва" удалося надрукаваць невялікі артыкул-згадку пра гэтага своеасаблівага чалавека. Але і гэтая публікацыя выклікала неадназначны рэзананс у Беларусі і ў Канадзе. У газеце "Зважай" (Таронта, верасень, 1991) Кастусь Акула, прачытаўшы гэтую першую лімаўскую публікацыю пра Сяргея Хмару, выказаў сваё абурэнне. Ён абураўся тым, што Хмара з 1945 года "сядзеў на Пятровым пасадзе Ватыкану", што "Сіняк-Хмара ніколі не навучыўся беларускае мовы і быў ужо ведамым графаманам у паэзіі", што "падтрымліваў і праслаўляў шарлатана "патрыярха" Рыжага-Рыскага", што ў "1952 г. намагаўся захапіць Беларускі Выдавецкі Фонд і газэту "Беларускі Эмігрант", а калі тое не ўдалося, пачаў выдаваць сваю газэту "Беларускі Голас" і г.д.

У газеце беларускіх вайскоўцаў "Во славу Родины" (8 красавіка 1992 г.) нехта М. Маліноўскі з Баранавіч напісаў "несколько слов воинствующей ненависти" пад загалоўкам "Иверс против Чигрина" (Іверс — маецца на ўвазе слонімскі паэт Анатоль Іверс - Іван Дарафеевіч Міско - С.Ч.). Справа ў тым, што апісаная дзейнасць Сяргея Хмары ў лімаўскім артыкуле не спадабалася паэту Анатолю Іверсу, і ён аб гэтым выказаў сваю ўласную думку на старонках літаратурнага выдання. А Маліноўскі паводле двух апублікаваных матэрыялаў напісаў свой. У ім ён бяздоказна ганьбіў Сяргея Сіняка і абараняў Анатоля Іверса. Але, на жаль, спадар Маліноўскі шмат чаго не ведаў тады пра лёс гэтых таленавітых, але розных па свайму характару і меркаваннях паэтаў.

У канцы 30-х — пачатку 40-х гадоў у Слоніме іх усе добра ведалі. Яны пісалі вершы, выступалі на літаратурных вечарах, сустрэчах, друкаваліся ў мясцовай і віленскай прэсе. Гэта былі — Сяргей Хмара-Сіняк, Анатоль Іверс і Сяргей Новік-Пяюн. А яшчэ іх аб'ядноўвала тое, што яны любілі свой край, свой народ, размаўлялі на роднай мове. Пры паляках два Сяргеі і Анатоль былі пад наглядам польскай паліцыі, пасля 1939 года — пад пільным вокам НКВД, у гады вайны — страх быў і перад немцамі, і перад савецкімі партызанамі. Менавіна вайна скразною лініяй прайшла праз лёс гэтых хлопцаў, яна іх разлучыла назаўсёды. Сяргею Хмары (старэйшы за іх быў і больш дасведчаны) удалося ўцячы на Захад, Сяргей Новік-Пяюн у снежні 1944 годзе быў арыштаваны органамі НКВД, а праз год адпраўлены на 10 гадоў на Калыму. Анатоля Іверса арышты мінавалі, хаця немцы расстралялі ягоных жонку і бацьку. А сам паэт, жывучы ў Слоніме, да самай смерці насіў кляймо "нацыяналіста". Пасля вайны, як пісаў Васіль Быкаў у сваёй кнізе "Доўгая дарога дадому", Анатоль Іверс "быў звольнены з працы, выключаны з СП і пятнаццаць гадоў прарабіў на смалакурні ў лясгасе"(Васіль Быкаў. Доўгая дарога дадому. Мн., 2002, с.319).

Мне пашанцавала ў жыцці з гэтымі людзьмі быць добра знаёмым, шмат гадоў сябраваць. З Анатолем Іверсам сустракаліся і гутарылі часцей, бо жыў ён са мною побач у адным нашым родным Слоніме. З Сяргеем Новікам-Пяюном сустрэчы адбываліся і ў Слоніме, і ў Менску ў ягонай маленькай кватэры на вуліцы Купрыянава. А вось спаткацца з Сяргеем Хмарам не давялося, хаця мы дзесяць гадоў перапісваліся. Шмат гэтых людзі мне распавядалі пра сваё жыццёбыццё, найперш пра акупаваны немцамі Слонім. І што дзіўна, што кожны з іх у сваім трагічным лёсе абвінавачваў сяброў. Паэты адышлі на той свет, але так і не памірыліся. Хаця Сяргей

Сяргей Хмара, 1930-я гады

Хмара гэтага хацеў, часам дасылаў ім свае газеты і часопісы. Але хлопцы маўчалі. І хто з іх у чым быў вінаваты - сёння цяжка судзіць. Кожны з іх ратаваў сябе, як мог. І кожнаму з іх у жыцці было нялёгка. Тым не менш, слонімскія паэты не скарыліся, не прапалі, не зніклі. Ды і пражылі яны доўгія жыцці: Сяргей Новік-Пяюн — 88 гадоў, а Анатоль Іверс і Сяргей Хмара — па 87 гадоў. Бог, як кажуць, адмераў ім аднолькава.

І ўсё ж самым неразгаданым, розным і супярэчлівым быў у жыцці і застаецца ў гісторыі беларускай літаратуры і гісторыі нацыянальнага руху Сяргей Хмара-Сіняк. Нават месца яго нараджэння падаецца па-рознаму. Адны выданні пісалі, што ён нарадзіўся ў Пінску, другія — у Адэсе, трэція — у Слоніме. Ды і сам ён паведамляе ў сваёй аўтабіяграфіі, што нарадзіўся ў Адэсе (Запісы Беларускага Інстытута навукі і мастацтва. Выпуск 24. Нью-Ёрк, 1999, с.149). І ўсё ж Сяргей Сіняк нарадзіўся не ў Адэсе і не ў Пінску, а ў вёсцы Казлоўшчына былога Слонімскага павета (цяпер Дзятлаўскі раён) 25 траўня 1905 года. А калі яму споўніўся год, бацькі, у пошуках працы, выехалі на Украіну, пасля ў Варшаву, а потым, калі пачалася Першая сусветная вайна, жылі ў Казані, Растове-на-Доне і ў Варонежскай губерні.

У 1918 годзе пры невысветленых абставінах загінуў бацька. Сяргей Сіняк з маці і з малодшаю сястрою вярнуліся ў родную вёску. Вучыцца хлопчыку не было за што. Таму, пасля расійскай пачатковай школы, ён займаўся самаадукацыяй: шмат чытаў па-руску, па-беларуску і па-польску, асабліва зачытваўся раманамі Генрыка Сянкевіча. І вельмі шмат працаваў: пастухом, лесарубам, землякопам, агароднікам, падзёншчыкам у маёнтку, будаўніком... На працы заўсёды дабіваўся справядлівасці. Аднойчы нават кінуў каменем у панскага аканома за тое, што няправільна і мала налічылі заробак. Аканом выгнаў яго з работы і даў мянушку "бунтар". Пасля "бунтара" выганялі з будаўніцтва дарогі за арганізаваны штрайк, пасля, калі працаваў касцом у маёнку, і з іншых месцаў.

У пачатку 20-х гадоў Сяргей Сіняк наладжвае кантакты з сябрамі Беларускай Народнай Рэспублікі, з рознымі адказнымі заданнямі ездзіць у Варшаву, Вільню, Слонім. Ён хутка знаёміцца з беларускімі вайскоўцамі, з прадстаўнікамі творчай інтэлігенцыі — Рамуальдам Зямкевічам, Гальяшом Леўчыкам, Сымонам Рак-Міхайлоўскім, Аляксандрам Уласавым і з іншымі. Становіцца адным з арганізатараў Таварыства Беларускай Школы (ТБШ), арганізоўвае 12 беларускіх школ. У Берасцейскім абласным архіве знаходзіцца, як пацвярджэнне, пасведчанне на імя Сяргея Сіняка, што ён з'яўляўся сябрам ТБШ (ф.2042, оп.1, сп.8869).

У сярэдзіне 20-х гадоў Сяргей Сіняк уступае ў Беларускую Сялянска-Работніцкую Грамаду. На Слонімшчыне ён арганізоўвае 32 гурткі Грамады, якія налічвалі каля трох тысяч чалавек.

У 1930 годзе Сяргея Хмару выбіраюць сакратаром пасольскага клуба "Змаганьне" у Пінску, ён спрабуе закласці беларускую гімназію і выдаваць часопіс. Праз год юнак працуе інструктарам Галоўнай Управы ТБШ у Вільні, а яшчэ праз год яго арыштоўвае польская дэфензіва і разам з Браніславам Тарашкевічам саджае ў турму. У час працэсу Грамады польскі пракурор-абвінаваўца назваў С.Сіняка "лятучым рыцарам Грамады". Наогул, Сяргей Сіняк пры паляках, пры саветах і пры немцах за сваю актыўную беларускую палітычную і творчую дзейнасць адсядзеў каля 11 гадоў у турмах. У сваёй аўтабіяграфіі (зборнік "Мы", выданне суполкі "Ускалось" на чужыне, 1949) ён пісаў: "Мае школы — Лукішкі, турмы ў Слоніме, Гародні, Пінску, Берасьці, канцэнтрацыйны лагер Картуз-Бяроза і шмат іншых". Пра яго актыўнасць і смеласць у Заходняй Беларусі паведамляла нават Тэлеграфнае Агенцтва Савецкага Саюза (ТАСС). Гэтае паведамленне апублікавалі ўсе газеты былой вялікай краіны. "Слоним (Западная Белоруссия). 13 октября. Заместителем начальника городского отряда рабочей гвардии Слонима работает широко известный в Западной Белоруссии молодой, талантливый поэт Сергей Хмара. С оружием в руках он охраняет свой город и организует борьбу с притаившимися остатками офицерских бандитских шаек. До прихода в Слоним Красной Армии поэт находился в концентрационном лагере Картуз-Береза. В польских тюрмах, казематах и лагерях он провел 6 лет. В своих произведениях Сергей Хмара писал о тяжелой доле угнетавшихся панами хлеборобов Западной Белоруссии и выражал уверенность в том, что скоро настанут времена, когда крестьяне будут свободными и счастливыми. Сбылись слова поэта, эти времена настали" — пісала газета "Социалистическая Якутия" 17 кастрычніка 1939 года.

Са зброяй у руках Сяргей Сіняк не ваяваў, а вось пяром валодаў добра. Першы надрукаваны верш з'явіўся ў газеце "Беларуская крыніца" у 1925 годзе. Ён меў назву "Годзі, мы доўга цярпелі, мы доўга хадзілі ў ярме". А праз тры гады паэты і празаікі Заходняй Беларусі выдаюць у Вільні зборнік "Рунь веснаходу", дзе побач з вершамі Хведара Ільляшэвіча, Наталлі Арсеньневай, Міхася Васілька, Яўгена Бартуля і іншых аўтараў надрукаваны і творы Сяргея Хмары-Сіняка. А вось першы паэтычны зборнік "Бунтарнае" і кніга прозы "Шляхам барацьбы" загінулі падчас ліквідацыі выдавецтва "Рунь". Але ў 1939 годзе першая кніга вершаў "Жураўліным шляхам" Сяргея Сіняка пад псеўданімам Хмара ўсё ж пабачыла свет у Вільні.

Зборнічак быў невялікі, ён налічваў усяго 24 вершы. Паэт шчыра апісваў жыццё сваіх землякоў з яго праблемамі і традыцыямі. Цікава і дасціпна паказаў вобразы землякоп і краўчых, а таксама вобраз вёскі. Гэтыя паэтычныя радкі гучалі як заклік да жыцця і змагання. Але ў кожным вершы адчувалася нейкая самота і адзінота:

Неба начой
было яснае, яснае!
Белае, белае, — як малако.
Недзе жалеза
затворамі ляснула,
Сумна зайржаў ў хляве конь.

Мацнейшымі ўсё ж былі ў зборніку радкі, прысвечаныя Прыпяці, Палессю і наогул — роднай прыродзе:

Цэлы дзень
у паветры сонным
Кос гарыць пажар.
Плача кнігаўка і звоне
Травяны абшар.

Паэт вылучаўся сярод сваіх равеснікаў вынаходніцтвам новых беларускіх слоў, якімі любіў насычаць свае вершы. Праўда, не ўсе яны ў нашай мове прыжыліся. Напрыклад, такія словы як "запраўляч", "шувары", "ладунак".

У 1937 годзе Сяргей Сіняк у Дзятлаве арганізоўвае літаратурную сустань "Маладая Ўскалось". Плануе разам са сваімі равеснікамі і старэйшым слонімскім паэтам Гальяшом Леўчыкам выдаваць аднайменны літаратурны часопіс. Але палякі не дазволілі.

(Заканчэнне ў наст. нумары.)

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік: ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі: № 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі: 220034, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў: 231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by
http://tbm.org.by/ns/

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 23. 05. 2005 г. у 11.30. Замова № 863.
Аб'ём 1 друкаваны аркуш. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 1180 руб., 3 мес.- 3540руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.